

مجله جغرافیا و توسعه فضای شهری، سال پنجم، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۳۹۷، شماره پیاپی ۸

برنامه‌ریزی ایجاد فضاهای امن شهری با تأکید بر توسعه گردشگری (مطالعه موردی: بافت تاریخی میبد)

سعیده مؤیدفر (استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه میبد، میبد، ایران، نویسنده مسئول)

moayedfar@meybod.ac.ir

سمانه رفیع (دانش‌آموخته شهرسازی- برنامه‌ریزی شهری، واحد یزد، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد، ایران)

rafie_2977@yahoo.com

تاریخ تصویب: ۱۳۹۷/۰۴/۲۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۱۱/۱۶

صص ۱۵۲-۱۳۱

چکیده

هدف این پژوهش برنامه‌ریزی‌های مناسب و آینده‌نگرانه جهت تبدیل بافت تاریخی میبد به یک فضای امن است تا در جهت جذب گردشگر بتواند به صورت موفق‌تری عمل نماید. این در حالی است که با توجه به مشکلات جوامع شهری و اهمیت بحث گردشگری، توجه به مفهوم امنیت در محیط‌های شهری هم برای ساکنان و هم برای گردشگران و روش‌های برنامه‌ریزی جهت ایجاد امنیت، یکی از اولویت‌های اساسی کارشناسان شهری است. شهر میبد به دلیل وجود آثار تاریخی و فرهنگی و قرار گرفتن در مسیر ترانزیتی، پذیرای گردشگران زیادی در بافتهای تاریخی خود است که وجود امنیت در این فضاها، به گردشگری رونق بیشتری خواهد بخشید. این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ روش تحقیق، توصیفی-تحلیلی می‌باشد که برای جمع‌آوری اطلاعات موردنیاز، از بررسی‌های اسنادی و همچنین مطالعات میدانی از قبیل پرسشنامه و مصاحبه با کارشناسان مربوطه استفاده شده است. با توجه به مدل‌های تحقیق شامل مدل SWOT، QSPM و مدل چشم‌انداز سازی اورگون، نتایج تحقیق بیانگر آن است که می‌توان با بهره‌گیری از پتانسیل‌های موجود شهر میبد، بافت تاریخی را به فضای امن شهری تبدیل نمود. با وجود چشم‌انداز (شهری تاریخی، ایمن با سکونت پایدار و قطب صنعت، گردشگری) برای شهر میبد، با ارائه راهکارهایی از جمله حصارکشی ساختمان‌های مخروبه، ایجاد روشنایی در بافت و بهسازی ابنیه تاریخی در حال فرسایش جهت احداث مراکز گردشگری و.... می‌توان باعث بالا بردن امنیت در محورهای گردشگری و رونق بیشتر این شهر و رسیدن به چشم‌انداز مطلوب شد.

کلیدواژه‌ها: بافت تاریخی، توسعه گردشگری، چشم‌انداز، فضای امن، میبد.

۱. مقدمه

مید باغشهری در ۵۰ کیلومتری شهر یزد با پیشینه‌ای چندین هزارساله است که دومین مرکز شهری و تجاری استان یزد محسوب می‌شود و دارای اماکن تاریخی زیادی است که هر تازه‌واردی را مجذوب بازدید از این اماکن می‌کند. محلات تاریخی مید نیز نظیر دیگر بافت‌های قدیمی، نیازمند به حرکتی کنترل‌شده در جهت ادامه زندگی خود هستند که با در نظر گرفتن مشکلاتی از قبیل نداشتن دسترسی‌های درون محله‌ای لازم، گسترش روزافزون فضاهای مخروبه و متروکه، حضور اتباع بیگانه و سکونت آنان در بافت تاریخی، نداشتن تسهیلات موردنیاز و عدم امنیت کافی به‌ویژه در معابر به دلیل عدم روشنایی و دارا بودن کنج‌های زیاد و ... باید حرکت در راستای رفع این مشکلات صورت گیرد. از طرف دیگر رفع مشکلات این بافت‌ها باید در راستای آماده‌سازی آن‌ها جهت توسعه گردشگری باشد. این پژوهش با هدف بالا بردن امنیت و کیفیت در بافت تاریخی مید سعی دارد که با در نظر گرفتن پتانسیل‌ها و امکانات موجود در محورهای بافت تاریخی و با برنامه‌ریزی‌های مناسب و آینده‌نگرانه، بافت تاریخی مید را به‌عنوان یک فضای امن معرفی نماید تا در جهت جذب گردشگر بتواند به‌صورت موفق‌تری عمل کند.

۱.۲. پیشینه و مبانی نظری تحقیق

تحقیقات مرتبط با موضوع موردبررسی در جدول ۱ آمده است.

با توجه به جدول ۱، عمده مطالعات، امنیت را به‌طورکلی در قالب امنیت عمومی و در سطوح مختلفی همچون محلات شهری، بافت‌های فرسوده و

۱.۱. طرح مسئله

در دهه‌های اخیر رشد بی‌رویه و شتابان شهرها، مشکلات زیادی را به وجود آورده است. به‌گونه‌ای که این مشکلات و نارسایی‌ها تمامی جنبه‌های شهرنشینی را تحت تأثیر خود قرار داده و گاهی زندگی شهری را مختل کرده است. یکی از این مشکلات وجود بافت‌های فرسوده و قدیمی در شهرهاست که خود سرآغاز بسیاری از مشکلات شهری بوده و مسائل اقتصادی-اجتماعی، کالبدی-فیزیکی، زیست‌محیطی و امنیتی را ایجاد کرده است (مسیحی و همکاران، ۲۰۱۷، ص. ۸).

فضاهای شهری می‌تواند در انسان حس گم‌گشتگی ایجاد کند، یا انسان را به خود جلب نماید؛ به‌گونه‌ای که مردم، این فضاها را به‌عنوان بستری مناسب برای زندگی اجتماعی خود می‌یابند. اگر مردم فضایی را به دلیل عدم راحتی یا ترس استفاده نکنند، این عرصه عمومی از بین می‌رود. بر این اساس فضاهای شهری باید عدالت در دسترسی و تأمین خدمات شهروندان را فراهم سازند (کلانتری خلیل‌آباد و همکاران، ۱۳۹۲، ص. ۱۶). شهر از اجزا و عناصری تشکیل شده که برخی از آن‌ها مانند نماهای شهری، فضاهای سبز و همچنین گره‌ها و نشانه‌ها فیزیکی و قابل‌رؤیت و بالطبع اثرگذار بر محیط شهری هستند و پدیده‌های دیگری نیز وجود دارند که ذهنی، معنایی و غیرقابل‌رؤیت و البته اثرگذار بر کیفیت فضاهای شهری می‌باشند (موسوی، ۱۳۹۲، ص. ۱۵۸).

و تنها به منظور تفریح، سیاحت، تجارت، زیارت و نه فعالیت‌هایی که در ازای کار، حقوق دریافت می‌کند انجام می‌دهد (فناپی، ۱۳۹۴، ص. ۳۴). بر این اساس در مطالعات و پژوهش‌های شهری، همواره امنیت به-عنوان یکی از معیارهای اصلی کیفیت و از شاخص‌های مهم سنجش کیفیت زندگی شهری مورد توجه صاحب‌نظران قرار گرفته است. امروزه معیار امنیت ساکنان شهر با عدم هراس و اضطراب آن‌ها از تأسیسات، راه‌ها، ساختمان‌ها و اتفاقات غیرمترقبه‌ای که امکان وقوع آن‌ها در شهر وجود دارد مورد سنجش قرار می‌گیرد (شیعه، ۱۳۸۶، ص. ۴۴). لذا در جدول ۲ مهم‌ترین شاخص‌های کیفیت مطلوب فضاهای عمومی شهری در اندیشه صاحب‌نظران مورد اشاره قرار گرفته است. همچنین رویکردهایی که می‌تواند با موضوع تحقیق مرتبط باشد عبارت‌اند از:

۱. **رویکرد CPTED**: یکی از رویکردهای مطرح در شهرسازی برای ارتقای امنیت در فضاهای شهری است که در قالب رویکرد مکانی بیان می‌شود. در واقع این رویکرد، این امکان را فراهم می‌آورد تا با طراحی کالبدی و دسترسی به اماکن جرم‌خیز بتوان از ایجاد محیط‌های مناسب برای جرم و جنایت پیشگیری کرد (بهرامی و مستوفی الممالکی و سرائی، ۱۳۹۶، ص. ۷).
واژه CPTED از ترکیب حروف اول واژه‌های عبارت "پیشگیری جرم از طریق طراحی محیط" به-دست می‌آید (کوزن و سویل^۳، ۱۳۹۳، ص. ۳۲۸). در جدول ۳ پیشینه و سوابق رویکرد CPTED از نظر اندیشمندان و بازتاب‌های جهانی آن بیان شده است.

... مورد تحلیل و بررسی قرار داده‌اند. این در حالی است که فضاهای شهری در تعامل نزدیکی با موضوع امنیت قرار دارند؛ چراکه در اهداف تئوری‌های شهرسازی اجتماعی، ورود به مکان‌های عمومی شهر به توازن بین کنترل‌های اجتماعی و صمیمیت، امنیت و احساس ناامنی، شباهت‌ها و تفاوت‌ها بستگی دارد. بنابراین شهرها هم محل ترس و تمایل و هم تهدید و فرصت می‌باشند که می‌توانند جاذبه و دافعه ایجاد کنند که بر همین مبنا در این تحقیق سعی بر آن است که نقش امنیت در جذب گردشگر و توسعه گردشگری در بافت تاریخی مورد بررسی قرار گیرد.

مفاهیم کلیدی مرتبط با تحقیق عبارت‌اند از:

فضای شهری: فضای شهری فضایی است که همه مردم می‌توانند در آن حضور یابند و به فعالیت بپردازند. در این فضاها این فرصت فراهم می‌شود که برخی مرزهای اجتماعی شکسته شود و برخوردهای از پیش تعیین نشده به وقوع بپیوندد (کلاتری خلیل‌آباد و همکاران، ۱۳۹۲، ص. ۱۶).

امنیت^۱: در لغت به معنای نداشتن دلهره و دغدغه است؛ و همچنین موضوعاتی چون «رهایی از خطر، تهدید، آسیب، اضطراب، هراس، نگرانی باوجود آرامش، اطمینان، آسایش و اعتماد» را در برمی‌گیرد (مؤیدی، ۱۳۹۲، ص. ۱۶۳). گردشگری: مطابق تعریفی که سازمان تجارت جهانی ارائه نمود، گردشگری به اموری اطلاق می‌شود که فرد در خارج از محیط زندگی خود و برای مدت کمتر از یک سال

1. urban space
2. Secures

3. Cozen & Savill

جدول ۱. تحقیقات انجام گرفته در زمینه احساس امنیت در فضاهای عمومی شهری

محققان	سال پژوهش	توضیحات
اشنایدروکیتچن ^۱	۲۰۱۳	روند توسعه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی را در دو کشور ایالات متحده و بریتانیا به طور جداگانه مورد تجزیه و تحلیل و سپس مقایسه کرده‌اند و تجارب این دو کشور را در اختیار کشورهای دیگر که مایل هستند در این راه قدم بردارند ارائه می‌دهند.
پائول ^۲ و همکاران	۲۰۱۳	آن‌ها پس از بررسی روند پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی در کشورهای غربی، انتقال این نظریه را در امارات متحده عربی مورد بررسی قرار داده‌اند. آن‌ها همچنین چالش‌های پیش روی این نظریه در این مناطق را برجسته کرده و معتقدند که با دانش میان فرهنگی می‌توان پیشگیری از جرم را در این مناطق توسعه داد.
فوستر ^۳ و همکاران	۲۰۱۴	با یک مدل رگرسیون خطی تأثیرات ترس از جرم در راه رفتن و پیاده‌روی افراد را در استرالیا بررسی و تحلیل کردند. نتایج یافته‌های آن‌ها نشان می‌دهد که با افزایش مداخلات و تصمیم‌گیری‌های مناسب می‌توان ترس از جرم را کاهش و میزان پیاده‌روی را افزایش داد.
زنگی ابادی و مؤیدفر	۱۳۹۱	در مقاله‌ای تحت عنوان "رویکرد بازآفرینی شهری در بافت‌های فرسوده" با روش توصیفی-تحلیلی و تحلیل SWOT عنوان کردند که رویکرد بازآفرینی می‌تواند باعث تحولات اساسی در فضاهای شهری شود و باعث احیاء بافت‌های مرده باشد این پژوهش در خصوص بافت قدیم برزن شش بادگیری یزد انجام شده است و باعث شده که بازآفرینی در این بافت‌های قدیمی موجب احیاء بافت‌های نابهنجار و فرسوده باشد.
مؤیدفر و همکاران	۱۳۹۳	در مقاله‌ای تحت عنوان "تبیین امنیت گردشگران با تأکید بر مدیریت بحران گردشگری" با روش SOAR عنوان کردند که با نگاهی اجمالی به تعریف بحران و مدیریت بحران گردشگری و بر اساس مدل‌های مطرح شده در زمینه بحران، می‌توان سه نوع رویکرد را در مدیریت بحران شناسایی کرد. این پژوهش در خصوص شهر یزد انجام شده است و این نتیجه حاصل شد که تمامی مؤلفه‌های اساسی مدیریت بحران گردشگری در میان فضاهای مختلف و همچنین ابعادی مانند امنیت کالبدی، سیاسی اجتماعی، اقتصادی و احساس امنیت نسبت به سطح متوسط گویه‌ها در سطح بالاتری بوده‌اند.
کاظمی و همکاران	۱۳۹۳	در مقاله‌ای تحت عنوان "عوامل مؤثر بر بهبود امنیت محلات شهری"، با استفاده از روش تحلیل عاملی برای تعیین اهمیت معیارهای سازنده امنیت متغیرهایی را بررسی کرده‌اند که از این متغیرها، هویت محله بیشترین تأثیر را در افزایش احساس امنیت داشته است.

مأخذ: (نگارندگان)

1. Schneider & Kitchen
2. Paul
3. Foster

جدول ۲. مؤلفه‌های کیفیت مطلوب فضاهای شهری

نظریه‌پرداز	مؤلفه‌های کیفیت مطلوب فضاهای شهری
ساوت ورت	دسترسی، راحتی و آسایش، سرزندگی و حیات، شادی، حفاظت از محیط، تنوع و تجانس، معنی، خوانایی ساخت، باز بودن فضا، مرمت و نگهداری، سلامتی و ایمنی (بحرینی و طبیبیان، ۱۳۷۷، ص. ۴۴)
مازلو	تأمین کلیه نیازهای فیزیکی، ایمنی و امنیت و حفاظت، محیط اجتماعی، یک تصویر ذهنی و شهرت خوب، فرصت خلاق بودن، از نظر زیبایی‌شناسی مطبوع (فری، ۱۳۸۳، ص. ۵۵)
داتیل - کاپون و ماری روچ	ارائه عوامل تنش‌زا در زندگی شهری، آلودگی و از بین رفتن منابع ترس، آلودگی، یکدستی بیش‌ازحد جامعه، آب‌وهوای بد، زمان بیش‌ازحد سفر، وضع نامناسب مسکن، خدمات غیرکارا، فقر و بیکاری، مقیاس غیرانسانی ساختمان‌ها، تفریح ناکافی، نرخ رشد زیاد، خطرات و بیماری‌ها، فقدان تماس با طبیعت (لینچ، ۱۳۸۶، ص. ۴۸۷)

مأخذ: (عباس زادگان، ۱۳۸۴، ص. ۷۴)

جدول ۳. پیشینه و سوابق رویکرد CPTED در آرای اندیشمندان و بازتاب‌های جهانی

دوره زمانی	عنوان	نظریات و معیارها
دهه ۱۹۶۰	جین جاکوبز ۱ در کتاب مرگ و زندگی شهرهای آمریکایی	نیاز به خیابان‌های امن در شهر جداسازی و تشخیص مکانهای عمومی و خصوصی تنوع کاربری و اختلاط آن‌ها در سطح شهر استفاده مؤثر و سازنده از حضور عابران پیاده در مناطق شهری برای کاهش احتمال وقوع جرائم.
دهه ۱۹۹۰ و ۲۰۰۰	تیم کرو مسئول برنامه‌های آموزشی جهانی CPTED در کتاب جلوگیری از جرائم از طریق طراحی محیطی CPTED	ارائه استراتژی و روشمندی این رویکرد برگزاری اجلاس‌ها و همایش‌های بین‌المللی با عنوان CPTED.

مأخذ: (کلانتري خليل آباد، ۱۳۹۲، ص. ۱۷)

جدول ۴. بررسی شاخص‌ها و معیارهای مؤثر در خصوص امنیت فضای شهری

شاخص عینی	بررسی آمارها و گزارشات در خصوص امنیت	
امنیت فضاهای شهری	کالبد	دسترسی..... تسهیلات شهری..... روشنایی..... وضعیت معابر
	کارکرد	ایمنی..... امنیت..... سازگاری
	درک از محیط	سرزندگی..... نظم..... هویت..... حس تعلق

اورگون و با توجه به دیدگاه‌های مسئولین و مردم و بررسی طرح‌های فرادست، چشم‌اندازهایی برای محدوده مطرح شده است.

مدل اورگون^۲ که یکی از مدل‌های چشم‌انداز سازی به شمار می‌آید متشکل از چهار گام هست که هریک از این گام‌ها شامل موارد زیر می‌باشد:

گام اول: اکنون کجا هستیم؟، گام دوم: به کجا می‌رویم؟، گام سوم: کجا می‌خواهیم باشیم؟، گام چهارم: چگونه به آنجا می‌رسیم؟ (کیانی و همکاران، ۱۳۹۲، ص. ۱۶) که در این تحقیق جهت دستیابی به راهکارهای مناسب از این گام‌ها استفاده شده است.

جهت دستیابی به شاخص‌های مؤثر در تحقیق، با بررسی و جمع بندی پیشینه تحقیق، شاخص‌های مطرح شده در مقالات و همچنین رویکردهای CPTED و رویکرد راپاپورت، شاخص‌های عینی و ذهنی در نظر گرفته شده و مواردی که بیشتر با شرایط محدوده مورد مطالعه تناسب داشته است در نظر گرفته شده است یا به عبارتی بومی‌سازی شاخص‌ها با نظر کارشناسان انجام شده است.

۲.۲. قلمرو جغرافیایی پژوهش

شهر مید در سرزمین ایران دارای سابقه درخشانی است، در این شهر نظم بافت شهری، شکل معابر و میدان‌ها از شرایط حاکم تبعیت کرده و فرم خاصی یافته است. این شهر بر اثر عوامل سیاسی، ارتباطی، امنیتی و طبیعی به وجود آمده به گونه‌ای که در عامل ارتباطی - امنیتی قرار داشتن در کنار راه باستانی ری به کرمان مطرح بوده و در عامل طبیعی، وجود آب در

۲. رویکرد راپاپورت: در این رویکرد، عواملی نظیر ایمنی، امنیت، راحتی، زمان و مکان و شرایط جوی، کیفیت محیط حرکت، زیبایی و جذابیت مسیر در میزان ترجیحات عابر برای استفاده از فضاها تأثیرگذار است و از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار می‌توان به پیوستگی مسیر پیاده، کوتاهی و جذابیت مسیر، زیبایی و امنیت، ایمنی و راحتی اشاره کرد.

۲. روش‌شناسی تحقیق

۲.۱. روش تحقیق

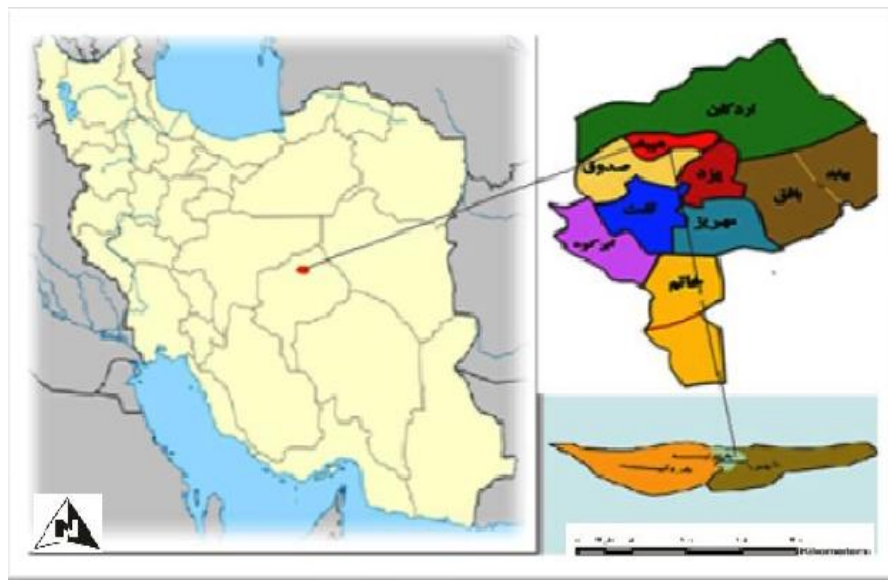
این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ روش انجام توصیفی-تحلیلی است. برای جمع‌آوری اطلاعات و داده‌های مورد نیاز، از بررسی‌های اسنادی و همچنین مطالعات میدانی، از قبیل مصاحبه و پرسش‌نامه استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق کلیه کارشناسان آشنا به مسائل و مشکلات شهر مید اعم از کارشناسان شهرداری و میراث فرهنگی این شهر (۵۰ نفر) می‌باشند که سعی شده از بین آنها، از کارشناسانی که تجربه و تخصص بیشتری در موضوع مورد بحث و مدل مورد نظر داشته‌اند، در تهیه ماتریس سوات و وزن دهی به آن بهره گرفته شود که تعداد حجم نمونه برابر ۱۵ مورد بوده است. جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات و ارائه راهبردهای مفید، از ماتریس تحلیلی SWOT (با در نظر گرفتن نقاط قوت و ضعف) و روش QSPM (ماتریس برنامه ریزی راهبردی کمی جهت اولویت بندی راهبردها) بهره گرفته شده است. همچنین با استفاده از مدل

2. Oregon

1. Amos Rapoport

دل کویر در ایجاد این شهر نقش داشته است (پویا،

۱۳۷۱، ص.۱۲).

شکل ۱. موقعیت شهرستان میبد

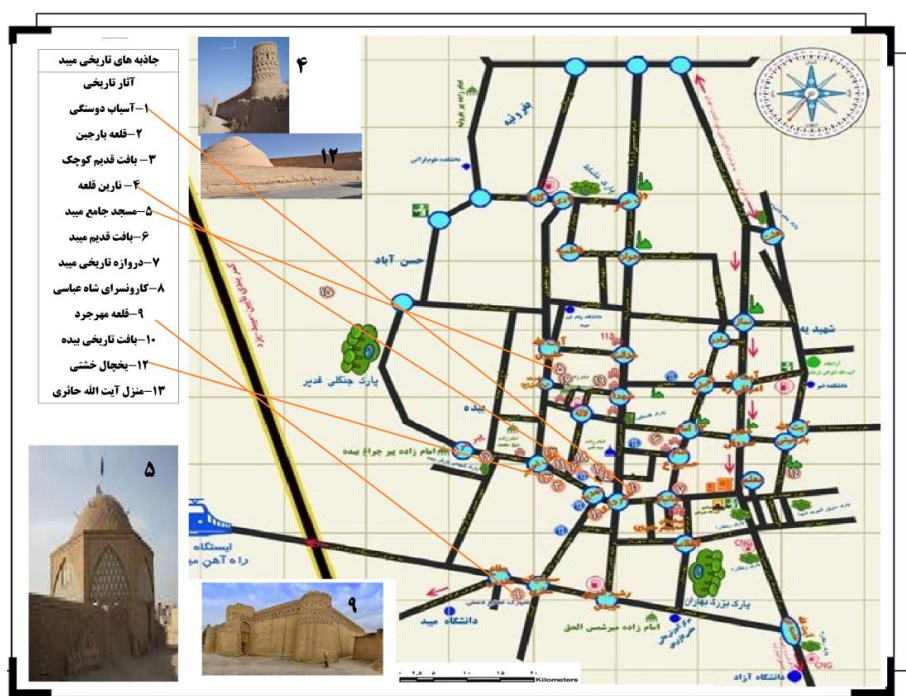
محله بیده و بارجین از کهن‌ترین محلات میبد، پیش از توسعه‌های بعدی آن هستند (اسفنجاری کناری، ۱۳۸۱، ص.۷۹) که عمده‌ترین مسیرهای گردشگری نیز از این ۳ محله می‌گذرد.

متأسفانه بافت تاریخی شهر میبد با مشکلاتی از قبیل عدم دسترسی‌های مناسب، ضعف تجهیزات و تسهیلات شهری، مشکلات زیست‌محیطی، وجود ساختمان‌های متروکه، کاربری‌های ناسازگار، عدم وجود سیستم فاضلاب و جمع‌آوری آب‌های سطحی، عدم امنیت کافی و در نتیجه خالی شدن بافت از جمعیت و فرسودگی آن همراه است که این امر خود موجب دگرگونی بافت از نظر فضاهای کالبدی، اجتماعی و اقتصادی می‌شود و در نهایت ساخت فضایی و مکانی شهر با ناهماهنگی و ناموزونی روبه‌رو می‌گردد. بافت قدیم میبد در خصوص معابر دارای دو ویژگی قابل توجه است که این ویژگی‌ها

میبد از شهرستان‌های مهم گردشگری است که در سال ۱۳۹۴ حدود ۶۰۰ هزار نفر گردشگر داشته که از بین شهرستان‌های استان یزد، بیشترین آمار بازدیدکننده خارجی را دارد. در مجموع ۸۰۰ اثر تاریخی، معنوی و طبیعی در شهرستان میبد وجود دارد که ۳۰۰ اثر آن ثبت شده است. از لحاظ ساختار اجتماعی و فرهنگی، این شهرستان به لحاظ تراکم نسبی جمعیت، بعد از یزد قرار دارد و از نظر اقتصادی در بخش صنایع دستی به ویژه ظروف سفالی، چینی و سرامیکی سابقه طولانی داشته و دارد و همچنین صنعت زیلوبافی شهرستان در ایران بی‌نظیر است.

بافت قدیم شهر میبد حدود ۶۲۰ هکتار وسعت دارد و شامل ۱۷ محله هست که هر محله خود به چندین زیر محله و کوی و برزن‌های کوچک‌تر تقسیم می‌شود. می‌توان گفت محله میبد بالا به همراه

"آشفتگی شکل معابر" و "نحوه تعیین عرض معابر" مطرح بوده شهر میبد را تحت تأثیر قرار داده است. را شامل می شود. این ویژگی ها که در دوران قدیم

شکل ۲. جاذبه های تاریخی و مسیر گردشگری شهر میبد مأخذ: (شهرداری میبد)

موجود پرداخته می شود و سپس جدول ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی تشکیل می گردد.

۳.۱. تشکیل ماتریس ارزیابی عوامل خارجی

در این مرحله (جدول ۵) ابتدا عوامل خارجی شامل نقاط فرصت و تهدید منطقه به صورت جداگانه تهیه و در اختیار تعدادی از کارشناسان و مسئولین آشنا به بافت تاریخی میبد قرار شد تا با استفاده از تجربه و شناخت خود، عوامل خارجی را امتیازدهی کنند. برای تعیین ضریب اهمیت می توان از طیف لیکرت استفاده نمود:

۵. ارزش خیلی زیاد، ۴. ارزش زیاد، ۳. ارزش

متوسط، ۲. ارزش کم، ۱. ارزش خیلی کم

در مشاهدات میدانی مشخص شد که مردم یکی از دلایل استفاده از وسیله نقلیه ای مانند موتورسیکلت را کوچه های تنگ و باریک عنوان می کنند. مسئله تردد بیش از حد وسایل نقلیه موتوری مشکلاتی مانند، آلودگی صوتی، افزایش تصادفات و در کل نارضایتی برای ساکنین را فراهم کرده است (مهندسین مشاور عرصه، ۱۳۸۶).

۳. یافته های تحقیق

در این بخش از تحقیق، به بررسی و شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت ها و تهدیدهای هر یک از ابعاد بافت تاریخی شهر میبد با توجه به مطالعه وضع

بیانگر میزان اثربخشی راهبردهای کنونی سیستم در نشان دادن نسبت به عامل مزبور می‌باشد که عدد ۴ به معنای واکنش بسیار عالی بوده و عدد ۱ واکنش ضعیف را نشان می‌دهد. امتیاز نهایی نیز از ضرب ستون ۳ و ۴ جدول محاسبه می‌شود. در ماتریس ارزیابی عوامل خارجی، صرف نظر از تعداد عواملی که موجب فرصت یا تهدید می‌شوند، هیچ‌گاه مجموع امتیازهای نهایی برای سیستم به بیش از ۴ و کمتر از ۱ نمی‌رسد. میانگین این جمع نیز ۲/۵ است (حکمت نیا و موسوی، ۱۳۹۰، ص. ۳۱۵).

جهت دستیابی به ضریب اهمیت در ماتریس SWOT، از بین کارشناسان، گزینه‌های مختلفی مشخص شده بود که برای دستیابی به وزن این نظرات، تعداد هر یک از گزینه‌ها را به ارزش هر گزینه در طیف لیکرت ضرب کرده و سپس آن ضرایب با هم جمع می‌شود. در مرحله بعدی باید میانگین وزنی هر عامل را نسبت به کل به دست آورد که برای این مهم، می‌توان هر عامل را در ۱۰۰ ضرب و بر مجموع ضرایب تقسیم کرد. برای مشخص کردن ستون رتبه، به هریک از عواملی که موجب موفقیت می‌شوند رتبه ۱ تا ۴ داده می‌شود. این عدد

جدول ۵. ماتریس ارزیابی عوامل خارجی EFE

حوزه مطالعاتی	SWOT	ضریب اهمیت	رتبه	امتیاز نهایی
تاریخی و جغرافیایی	O1: تثبیت موقعیت فعلی و توسعه باغات انار و پسته با توجه به نقش آن در جلوگیری از بیابان‌زدایی	۰,۳۲	۳	۰,۰۹۶
	O2: قابلیت توسعه گردشگری	۰,۰۴۶	۴	۰,۱۸۴
	O3: توان مناسب میبد به‌عنوان نمونه گردشگری استان	۰,۰۵۰	۴	۰,۲
	تهدید			
	T1: امکان وقوع رانش زمین به دلیل وجود قنات‌های خشک‌شده	۰,۰۱۶	۱	۰,۰۱۶
	T2: روند افزایشی آلودگی هوا به دلیل وجود کارخانه‌هایی نظیر کاشی و سرامیک	۰,۰۳۰	۲	۰,۰۶۰
	T3: کاهش میزان بارندگی و رطوبت	۰,۰۲	۲	۰,۰۴
	فرصت			
	O4: رویش درختانی که به آب کمتری نیاز دارند مثل پسته	۰,۰۳۴	۳	۰,۱۰۲
اقتصادی	O5: توریست محوری	۰,۰۵۰	۴	۰,۲
	O6: اشتغال مردها و مخصوصاً خانم‌ها به بعضی شغل‌ها مثل قالی‌بافی و سفالگری و صنایع دستی درزمینه صادرات	۰,۰۳۰	۳	۰,۰۹
	تهدید			
	T4: خشک‌سالی	۰,۰۲۶	۱	۰,۰۲۶
	T5: خالی شدن بافت فرسوده از مردم بومی و مشکلات فرهنگی و امنیتی	۰,۰۴	۲	۰,۰۸
	T6: وضع نامناسب دفع فاضلاب	۰,۰۲	۲	۰,۰۴

ادامه جدول ۵

حوزه مطالعاتی	SWOT	ضریب اهمیت	رتبه	امتیاز نهایی
اجتماعی و فرهنگی	فرصت			
	O7: مهاجرپذیر بودن شهر	۰,۰۳۲	۳	۰,۰۹۶
	O8: رونق مکانهای تاریخی و فرهنگی	۰,۰۳۶	۴	۰,۱۴۴
	O9: استفاده بهینه از صنایع دستی و صادرات آنها	۰,۰۳۴	۳	۰,۱۰۴
	O10: امکان شراکت مردم در پروژههای اجتماعی	۰,۰۱۴	۳	۰,۰۴۲
	O11: کاهش نرخ مرگومیر به علت برنامههای بهداشتی	۰,۰۰۸	۳	۰,۰۲۴
	تهدید			
	T7: ایجاد ناامنی در شهر توسط مهاجران افغانی و ...	۰,۰۳۶	۲	۰,۰۷۲
	T8: تخریب مکانهای فرهنگی به دلیل عدم رسیدگی مناسب	۰,۰۰۴	۲	۰,۰۰۸
	T9: کاهش جمعیت در آینده به دلیل مهاجرت	۰,۰۱۶	۱	۰,۰۱۶
کاربریها	فرصت			
	O12: تعدد خانههای قدیمی و بزرگ جهت تبدیل به کاربری گردشگری	۰,۰۵۰	۴	۰,۲
	O13: پتانسیل گردشگری ناشی از وجود ابنیه تاریخی در بافت	۰,۰۵۰	۴	۰,۲
	تهدید			
	T10: عدم رسیدگی کافی به بافت تاریخی	۰,۰۳۲	۲	۰,۰۶۴
	T11: ناتوان بودن طرح جامع و تفصیلی	۰,۰۱۸	۱	۰,۰۱۸
	T12: افزایش تصادفات در اثر تخریب راه	۰,۰۳۰	۲	۰,۰۶۰
	T13: عدم توجه به ضوابط ساخت و ساز در کنار ابنیه تاریخی	۰,۰۱۸	۲	۰,۰۳۶
دسترسی	فرصت			
	O14: امکان ایجاد مسیرهای گردشگری از دل باغها و محلههای قدیمی	۰,۰۴۴	۴	۰,۱۷۶
	O15: وجود زمینه برای ایجاد اکو توریسم در شهر میبد	۰,۰۴۴	۴	۰,۱۷۶
	O16: وجود باغات در اطراف خیابانهایی که دارای فرم نامناسب و می توان با توجه به فضای مناسب خیابانها را بازگشایی کرد.	۰,۰۴۰	۳	۰,۱۲۰
	تهدید			
	T14: مشکل تأمین پارکینگ در بخشهای از محلات.	۰,۰۳۰	۱	۰,۰۳۰
	T15: نبود امکانات ویژه برای تفریح مثل مسیرهای پیاده گردشگری، مسیر دوچرخه و...	۰,۰۴۲	۲	۰,۰۸۴
محاسبات	مجموع	۱	-	۲,۸۷
	میانگین		۲,۶۱	
	انحراف معیار		۱,۰۳	

مأخذ: نگارندگان

این عدد نسبت به میانگین ۲,۵ مقداری بالاتر است. نتیجه آن که شهر میبد توانسته تا حدودی در مقابل

محاسبات جدول ۵ نشان می دهد که مجموع نمره نهایی فرصتها و تهدیدات، ۲,۸۷ می باشد که

اولویت‌بندی نمایند. در این ماتریس نیز شبیه ماتریس ارزیابی عوامل خارجی، ضریب اهمیت، رتبه و امتیاز نهایی تعیین شده است. در این ماتریس نیز جمع نمرات نهایی بین ۱ تا ۴ خواهد بود. اگر یک عامل داخلی یا خارجی به‌صورت همزمان دارای نقاط مثبت یا منفی باشد، این عامل را باید دوبار در ماتریس مربوطه گنجانید و برای هر نوبت به آن ضریب و امتیاز داد (حکمت نیا و موسوی، ۱۳۹۰، ص. ۳۱۶).

عوامل خارجی به خوبی عمل کند یعنی از عواملی که موجب فرصت می‌شوند به خوبی بهره‌برداری کرده و از عواملی که موجب تهدید می‌گردند، دوری کرده است.

۲.۳. تشکیل ماتریس ارزیابی عوامل داخلی

در این مرحله (جدول ۶) ابتدا عوامل داخلی شامل نقاط قوت و ضعف محدود به صورت جداگانه تهیه و در اختیار تعدادی از کارشناسان و مسئولین آشنا به بافت تاریخی می‌داده شد تا با استفاده از تجربه و شناخت خود، عوامل داخلی را دسته‌بندی و

جدول ۶. ماتریس ارزیابی عوامل داخلی IFE

حوزه مطالعاتی	Swot	ضریب اهمیت	رتبه	امتیاز نهایی
تاریخی و جغرافیایی	قوت			
	S1: وجود بافت و بناهای بارز تاریخی با هویت، باقابلیت تبدیل به هتل، رستوران، ...	۰,۰۲۲	۴	۰,۰۸۸
	S2: وجود باغات انار و پسته	۰,۰۱۶	۳	۰,۰۴۸
	S3: وجود کارخانجات کاشی (موقعیت منطقه و خاک مناسب)	۰,۰۲۰	۳	۰,۰۶۰
	S4: وجود جاذبه‌ها و بافت‌های فراوان تاریخی و مذهبی	۰,۰۲۸	۴	۰,۱۱۲
	S5: تعصب مردم به هویت شهر	۰,۰۱۲	۳	۰,۰۳۶
	ضعف			
	W1: کمبود نزولات جوی	۰,۰۲۰	۲	۰,۰۴۰
	W2: وضعیت نامناسب منابع آبی (کم عمق بودن چاه آب و خطر آلودگی)	۰,۰۱۶	۱	۰,۰۱۶
	W3: هم‌جواری با مناطق کویری و بیابانی و وقوع طوفان‌های شن و ماسه	۰,۰۱۲	۲	۰,۰۲۴
	W4: دفن نامناسب پسماند	۰,۰۱۶	۱	۰,۰۱۶
	W5: آلودگی هوا به دلیل وجود کارخانجات	۰,۰۰۲	۲	۰,۰۰۴
	W6: عدم رسیدگی مسئولین	۰,۰۱۶	۱	۰,۰۱۶
	اقتصاد	قوت		
S6: فروش محصولات و تولیدات داخلی مثل پسته		۰,۰۲۰	۳	۰,۰۶۰
S7: درآمد ناشی از نقاط تاریخی زیاد		۰,۰۲۱	۴	۰,۰۸۴
S8: بازار خوب صنایع دستی		۰,۰۰۲	۴	۰,۰۰۸
S9: سرمایه‌گذاری در صنعت مخصوصاً صنعت کاشی و سرامیک		۰,۰۰۳	۳	۰,۰۰۹

ادامه جدول ۶

حوزه مطالعاتی	Swot	ضریب اهمیت	رتبه	امتیاز نهایی
اقتصاد	ضعف			
	W7: کم آبی	۰,۰۲	۱	۰,۰۲
	W8: عدم ساخت و ساز در بافت فرسوده و مهاجرپذیر بودن آن منطقه	۰,۰۲۸	۲	۰,۰۵۶
	W9: نبود بازارچه‌های فروش صنایع دستی	۰,۰۳۲	۲	۰,۰۶۴
	W10: کم شدن شاغلان کشاورزی	۰,۰۲۴	۱	۰,۰۲۴
اجتماعی و فرهنگی	قوت			
	S10: پایبند به اعتقادات فرهنگی و مذهبی	۰,۰۲۲	۳	۰,۰۶۶
	S11: ساختار سنی جوان محدود	۰,۰۲	۴	۰,۰۸
	S12: رشد مناسب و به یک اندازه جمعیت زن و مرد	۰,۰۲	۳	۰,۰۶
	S13: قطب سفالگری ایران	۰,۰۳۴	۴	۰,۱۳۶
	ضعف			
	W11: کاهش جمعیت در چند سال اخیر	۰,۰۲	۱	۰,۰۲
	W12: افزایش مهاجرت و تمایل به شهرنشینی	۰,۰۱۸	۲	۰,۰۳۶
	W13: عدم توجه کافی به صنایع دستی و سفالگری	۰,۰۲۶	۲	۰,۰۵۲
	W14: تفاوت فرهنگی افراد بومی و گردشگران	۰,۰۲۶	۲	۰,۰۵۲
	W15: عدم تمایل به فعالیت در شغل گردشگری	۰,۰۲۴	۲	۰,۰۴۸
	قوت			
	S14: دومین مرکز تجاری استان یزد	۰,۰۱۸	۴	۰,۰۷۲
	S15: اراضی بایر جهت تأمین کمبود کاربری‌ها	۰,۰۱۸	۳	۰,۰۵۴
	S16: رونق کاربری تجاری در بافت تاریخی	۰,۰۱۴	۴	۰,۰۵۶
S17: افزایش سرانه آموزشی، بهداشتی درمانی، مذهبی،	۰,۰۰۸	۳	۰,۰۲۴	
S18: قطب ترانزیت کشور	۰,۰۱۴	۴	۰,۰۵۶	
S19: وجود ابنیه تاریخی در بافت	۰,۰۱۸	۴	۰,۰۷۲	
S20: وجود مرکز آموزش عالی	۰,۰۱۰	۳	۰,۰۳	
کاربری‌ها	ضعف			
	W15: عدم توزیع مناسب کاربری‌ها	۰,۰۱۲	۱	۰,۰۱۲
	W16: کمبود سرانه مهدکودک و فضای سبز و فرهنگی و ورزشی	۰,۰۰۶	۱	۰,۰۰۶
	W17: وجود اراضی بایر	۰,۰۱۲	۲	۰,۰۲۴
	W18: فاقد کاربری گردشگری	۰,۰۱۶	۲	۰,۰۳۲
	W19: نبود آسفالت مناسب	۰,۰۱۰	۱	۰,۰۱۰
	W20: مشکل امنیتی به دلیل وجود زمین‌های رها شده در محله	۰,۰۱۴	۲	۰,۰۲۸
	W21: عدم بهره‌گیری از پتانسیل گردشگری در بافت تاریخی	۰,۰۱۸	۲	۰,۰۳۶
	W22: ساخت معماری جدید سیمای بافت را دچار هرج و مرج کرده است.	۰,۰۱۶	۲	۰,۰۳۲
	قوت			
دسترسی	S21: دارا بودن فضای کافی برای احداث معابر جدید محورهای ویژه گردشگری	۰,۰۴	۴	۰,۱۶
	S22: نبود ترافیک زیاد در سطح شهر	۰,۰۴	۳	۰,۱۲
	S23: کوتاه بودن طول سفرها	۰,۰۳۶	۳	۰,۱۰۸

ادامه جدول ۶

حوزه مطالعاتی	Swot	ضریب اهمیت	رتبه	امتیاز نهایی
دسترسی	S24: وجود فرهنگ پیاده‌روی در بین مردم	۰,۰۳۱	۴	۰,۱۲۴
	ضعف			
	W23: وجود معابر کم‌عرض در داخل بافت تاریخی	۰,۰۱۶	۱	۰,۰۱۶
	W24: دسترسی‌های نامناسب درون محله‌ها	۰,۰۲	۱	۰,۰۲
	W25: مشکل روشنایی معابر	۰,۲۰	۲	۰,۰۴۰
	W26: وجود بافت ناکارآمد که سبب وقوع جرم می‌گردد	۰,۳۶	۲	۰,۷۲
محاسبات	مجموع	۱	-	۲,۵۸
	میانگین		۲,۴۹	
	انحراف معیار		۱,۰۷	

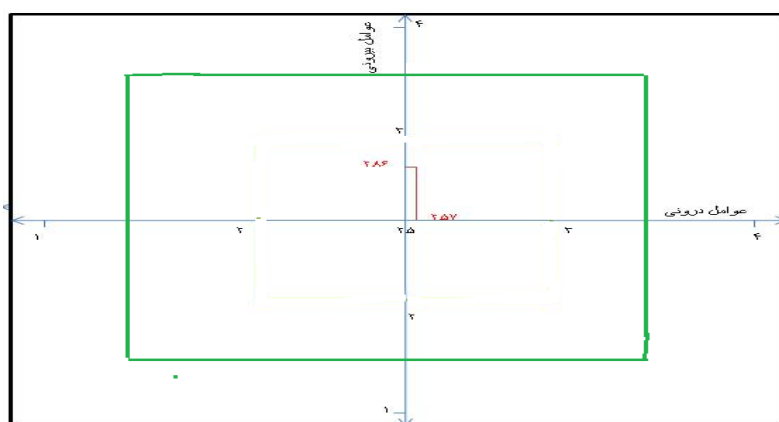
ارائه‌شده در این خصوص از نوع تهاجمی باشند یعنی این راهبردها از برخورد قوت‌های درونی و فرصت-های بیرونی حاصل‌شده و در اجرای این راهبردها باید کوشید با استفاده از نقاط قوت داخلی از فرصت-های خارجی بهره‌برداری کرد.

این در حالی است که نقطه تقاطع شکل گرفته بر اساس نمره نهایی ماتریس داخلی و خارجی بوده و حد محدوده سبزرنگ بر اساس میزان میانگین و انحراف معیار هر ماتریس مشخص شده است.

نتایج جدول ۶ نشان می‌دهد که مجموع نقاط قوت و ضعف، برابر ۲,۵۸ می‌باشد که این عدد به مقدار کمی از میانگین مورد نظر (۲,۵) بالاتر است که بیانگر آن است که شهر میباید از نظر عوامل داخلی دچار ضعف جدی نیست.

۳.۳. تحلیل ماتریس داخلی و خارجی (IE)

با استفاده از اطلاعات به‌دست‌آمده از نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای محدوده مورد مطالعه و امتیازدهی به هر یک از عوامل درونی و بیرونی، نتیجه حاصله حاکی از آن است که می‌بایست راهبردهای

شکل ۳. نتیجه ماتریس داخلی - خارجی محدوده

مأخذ: (نگارندگان)

جدول ۷ راهبردهای تلفیقی SO با استفاده از ماتریس سوات را نشان می‌دهد.

جدول ۷. راهبردهای تلفیقی با توجه به ماتریس سوات در شهر میبد

راهبردهای SO
S1S2S3O1O2: بسترسازی برای جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی در زمینه گردشگری
S21S22S23O15O16O14: افزایش کارایی و اصلاح سلسله‌مراتب شبکه معابر
S1S2S3S4S5S8S9O1O2O3O4O5O8O12: بهره‌گیری از پتانسیل‌های موجود در راستای تبدیل بافت تاریخی به فضای امن شهری
S5O7O10: حفظ انسجام اجتماعی محلات
S3S4S20O5O10O11: استفاده بهینه از پتانسیل‌های طبیعی و کالبدی شهر و توسعه محورهای گردشگری
S1S3S4S5S8S10O1O2O3O4O5O9O10O12: جذب گردشگر و توسعه صنعت گردشگری
S1S2S19O12O13O8: ارتقاء خانه‌های قدیمی و خالی به مرکز گردشگری - تفریحی
S1O2O3 S21S22S23O15O16O14: ساماندهی بافت تاریخی با کمک عناصر میراثی جهت سرزندگی

صفر (بی‌اهمیت) تا ۴ (بسیار مهم) می‌باشند. سپس مجموع این امتیاز محاسبه می‌گردد. معیار و ملاک سنجش امتیازها، مصاحبه با کارشناسان آشنا به مسائل شهری میبد بوده است و با توجه به این موارد، امتیاز نهایی، برای سه اولویت برتر در جدول ۸ آمده است.

۳. ۴. تعیین اولویت راهبردها به روش

QSPM

در این بخش از پژوهش راهبردها مشخص و به هر یک از عوامل دخیل در تحقق راهبردها نمره جذابیت داده می‌شود. به هر یک از عوامل دسته‌بندی شده یک امتیاز داده می‌شود. این امتیاز از

جدول ۸. بررسی راهبردها با استفاده از مدل QSPM

راهبردهای تهاجمی (SO)							ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی
جذب گردشگر و توسعه صنعت گردشگری		ساماندهی بافت تاریخی با کمک عناصر میراثی جهت سرزندگی		بهره‌گیری از پتانسیل‌های موجود در راستای تبدیل بافت تاریخی به فضای امن شهری			
نهایی	امتیاز	نهایی	امتیاز	نهایی	امتیاز	ضریب اهمیت	
۰,۰۶۶	۳	۰,۰۶۶	۳	۰,۰۶۶	۳	۰,۰۲۲	S1
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰,۰۱۶	S2
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰,۰۲۰	S3
۰,۰۵۶	۲	۰,۰۸۴	۳	۰,۰۸۴	۳	۰,۰۲۸	S4
۰,۰۲۴	۲	۰,۰۳۶	۳	۰,۰۳۶	۳	۰,۰۱۲	S5
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰,۰۲۰	S6
۰,۰۸۴	۴	۰,۰۳۶	۳	۰,۰۸۴	۴	۰,۰۲۱	S7
۰	۰	۰,۰۰۴	۲	۰	۰	۰,۰۲۰	S8
۰	۰	۰,۰۰۳	۱	۰	۰	۰,۰۰۳	S9

ادامه جدول ۸

راهبردهای تهاجمی (S0)							ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی
جذب گردشگر و توسعه صنعت گردشگری		ساماندهی بافت تاریخی با کمک عناصر میراثی جهت سرزندگی		بهره‌گیری از پتانسیل‌های موجود در راستای تبدیل بافت تاریخی به فضای امن شهری			
نهایی	امتیاز	نهایی	امتیاز	نهایی	امتیاز	ضریب اهمیت	
۰	۰	۰,۰۲۲	۱	۰,۰۲۲	۱	۰,۰۲۲	S10
۰,۰۰۶	۳	۰,۰۰۴	۲	۰,۰۰۶	۳	۰,۰۲۰	S11
۰,۰۰۲	۱	۰	۰	۰,۰۰۲	۱	۰,۰۲۰	S12
۰,۱۳۶	۰	۰	۰	۰,۱۳۶	۰	۰,۰۳۴	S13
۰,۰۷۲	۴	۰,۰۳۶	۲	۰,۰۷۲	۴	۰,۰۱۸	S14
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰,۰۱۸	S15
۰,۰۴۲	۳	۰,۰۵۶	۴	۰,۰۴۲	۳	۰,۰۱۴	S16
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰,۰۰۸	S17
۰,۰۲۸	۲	۰	۰	۰	۰	۰,۰۱۴	S18
۰,۰۵۴	۳	۰,۰۷۲	۴	۰,۰۵۴	۳	۰,۰۱۸	S19
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰,۰۱۰	S20
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰,۰۰۴	S21
۰	۰	۰	۰	۰,۰۰۸	۲	۰,۰۰۴	S22
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰,۰۳۶	S23
۰,۰۶۲	۲	۰,۰۶۲	۲	۰,۰۶۲	۲	۰,۰۳۱	S24
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰,۰۲۰	W1
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰,۰۱۶	W2
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰,۰۱۲	W3
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰,۰۱۶	W4
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰,۰۰۲	W5
۰	۰	۰,۰۳۲	۲	۰,۰۱۶	۱	۰,۰۱۶	W6
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰,۰۰۲	W7
۰	۰	۰,۰۵۶	۲	۰,۰۲۸	۱	۰,۰۲۸	W8
۰	۰	۰,۰۶۴	۲	۰	۰	۰,۰۳۲	W9
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰,۰۲۴	W10
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰,۰۲۰	W11
۰,۰۱۸	۱	۰	۰	۰,۰۱۸	۱	۰,۰۱۸	W12
۰	۰	۰,۰۵۲	۲	۰	۰	۰,۰۲۶	W13
۰,۰۲۶	۱	۰,۰۵۲	۰	۰,۰۲۶	۱	۰,۰۲۶	W14
۰,۰۹۶	۴	۰,۰۲۴	۱	۰,۰۹۶	۴	۰,۰۲۴	W15
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰,۰۱۲	W16

ادامه جدول ۸

راهبردهای تهاجمی (S0)							ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی	
جذب گردشگر و توسعه صنعت گردشگری		ساماندهی بافت تاریخی با کمک عناصر میراثی جهت سرزندگی		بهره‌گیری از پتانسیل‌های موجود در راستای تبدیل بافت تاریخی به فضای امن شهری				
نهایی	امتیاز	نهایی	امتیاز	نهایی	امتیاز	ضریب اهمیت		
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰,۰۰۶	W17	
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰,۰۱۲	W18	
۰,۰۴۸	۳	۰,۰۳۲	۲	۰,۰۴۸	۳	۰,۰۱۶	W19	
۰	۰	۰,۰۱۶	۱	۰	۰	۰,۰۱۶	W20	
۰,۰۱۴	۱	۰,۰۴۲	۳	۰,۰۵۶	۴	۰,۰۱۴	W21	
۰,۰۷۲	۴	۰,۰۵۴	۳	۰,۰۷۲	۴	۰,۰۱۸	W22	
۰,۰۳۲	۲	۰,۰۳۲	۲	۰,۰۳۲	۲	۰,۰۱۶	W23	
۰,۰۱۶	۱	۰,۰۳۲	۲	۰,۰۳۲	۲	۰,۰۱۶	W24	
۰	۰	۰,۰۴	۲	۰,۰۴	۲	۰,۰۲۰	W25	
۰	۰	۰,۰۶	۳	۰,۰۶	۳	۰,۰۲۰	W26	
۰	۰	۰,۱۴۴	۴	۰,۱۰۸	۳	۰,۰۳۶	W27	
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰,۰۳۲	O1	
۰,۱۸۴	۴	۰,۱۸۴	۴	۰,۱۸۴	۴	۰,۰۴۶	O2	
۰,۲	۴	۰,۲	۴	۰,۲	۴	۰,۰۵۰	O3	
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰,۰۳۴	O4	
۰,۲	۴	۰,۱۵	۳	۰,۲	۴	۰,۰۵۰	O5	
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰,۰۳۰	O6	
۰,۰۶۴	۲	۰,۰۳۲	۱	۰	۰	۰,۰۳۲	O7	
۰,۰۷۲	۲	۰,۱۰۸	۳	۰,۰۷۲	۲	۰,۰۳۶	O8	
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰,۰۳۴	O9	
۰,۰۲۸	۲	۰	۰	۰,۰۲۸	۲	۰,۰۱۴	O10	
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰,۰۰۸	O11	
۰,۱۵	۳	۰,۱	۲	۰,۱۵	۳	۰,۰۵۰	O12	
۰,۲	۴	۰,۱	۲	۰,۲	۴	۰,۰۵۰	O13	
۰,۱۷۶	۴	۰,۰۸۸	۲	۰,۱۷۶	۴	۰,۰۴۴	O14	
۰,۱۷۶	۴	۰,۰۸۸	۲	۰,۰۸۸	۲	۰,۰۴۴	O15	
۰,۰۴۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰,۰۴۰	O16	
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰,۰۱۶	T1	تبدیل
۰	۰	۰,۰۳	۱	۰	۰	۰,۰۳۰	T2	
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰,۰۲۰	T3	
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰,۰۲۶	T4	

ادامه جدول ۸

راهبردهای تهاجمی (SO)							ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی		
جذب گردشگر و توسعه صنعت گردشگری		ساماندهی بافت تاریخی با کمک عناصر میراثی جهت سرزندگی		بهره‌گیری از پتانسیل‌های موجود در راستای تبدیل بافت تاریخی به فضای امن شهری					
نهایی	امتیاز	نهایی	امتیاز	نهایی	امتیاز	ضریب اهمیت			
۰,۰۴	۱	۰,۰۸	۲	۰,۰۴	۱	۰,۰۴	T5	تجدید	
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰,۰۲	T6		
۰	۰	۰,۰۷۲	۲	۰,۰۷۲	۲	۰,۰۳۶	T7		
۰,۰۴	۲	۰,۰۴	۱	۰,۰۱۲	۳	۰,۰۴	T8		
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰,۰۱۶	T9		
۰,۰۶۴	۲	۰,۰۹۶	۳	۰,۰۶۴	۲	۰,۰۳۲	T10		
۰	۰	۰,۰۵۴	۳	۰	۰	۰,۰۱۸	T11		
۰	۰	۰	۰	۰,۰۶	۲	۰,۰۳۰	T12		
۰,۰۱۸	۱	۰,۰۳۶	۲	۰,۰۱۸	۱	۰,۰۱۸	T13		
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰,۰۳۰	T14		
۰	۰	۰,۰۴۳	۱	۰,۰۸۶	۲	۰,۰۴۳	T15		
۲,۶۳		۲,۸۱		۲,۹۲		۲	جمع		

مآخذ: (نتایج حاصل از مطالعات میدانی و محاسبات نگارندگان)

با توجه به راهبردهای ارائه‌شده و امتیازات کسب‌شده می‌توان راهبردها را با توجه به امتیازات به‌صورت جدول ۹

ارائه نمود:

جدول ۹. اولویت‌بندی راهبردهای ارائه‌شده

رتبه راهبردها	امتیاز ناشی از مدل QSPM	راهبردها
۶	۱,۵۵	استفاده بهینه از پتانسیل‌های طبیعی و کالبدی شهر و توسعه محورهای گردشگری
۳	۲,۶۳	جذب گردشگر و توسعه صنعت گردشگری
۲	۲,۸۱	ساماندهی بافت تاریخی با کمک عناصر میراثی جهت سرزندگی
۵	۲	بهبودی خانه‌های قدیمی و خالی و تبدیل به مرکز گردشگری
۱	۲,۹۲	بهره‌گیری از پتانسیل‌های موجود در راستای تبدیل بافت تاریخی به فضای امن شهری
۴	۲,۴۶	افزایش کارایی و اصلاح سلسله‌مراتب شبکه معابر
۸	۰,۷۰۲	بسترسازی برای جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی در زمینه گردشگری تاریخی - طبیعی
۷	۱,۴۷	حفظ انسجام محلات و افزایش مشارکت مردمی

۳.۵. تدوین چشم‌انداز

در این بخش براساس شناخت به‌دست‌آمده از محدوده و تحلیل‌های انجام‌شده و با استفاده از مدل ارگون و نظرسنجی از مسئولین، چشم‌اندازهای بافت تاریخی میباید مشخص می‌شود. با توجه به دو مقوله

جامعه گردشگریپذیر و جامعه ایمن براساس موضوع تحقیق، گام‌های این مدل در جدول ۱۰ مورد بررسی قرار گرفته است.

جدول ۱۰. فرایند چشم‌انداز سازی در تحقیق

جامعه ایمن	جامعه گردشگر	گام‌های چشم‌انداز سازی
مشکلات عدیده در زمینه فقدان ایمنی	اماکن تاریخی زیاد ولی گردشگران کم با توقف کوتاه	گام اول: اکنون کجا هستیم؟
شهری ناامن، ناهنجار، اسکان بیگانگان، ترک جمعیت بومی	کاهش رونق گردشگری در شهر	گام دوم: به کجا می‌رویم؟
پیوستن به جامعه شهر ایمن	پیوستن به شهرنمونه گردشگری که توسط یونسکو ثبت جهانی شود	گام سوم: کجا می‌خواهیم باشیم؟
تعیین و شناخت انواع مکان‌های آسیب‌خیز و مواردی که باعث ناامنی شهر می‌گردد و ارائه راهکارها	ایجاد مراکز گردشگری، افزایش زمان توقف، ایجاد مراکز اقامتی	گام چهارم: چگونه به آنجا می‌رسیم؟

در نهایت می‌توان چشم‌انداز نهایی را در راستای اهداف تحقیق به صورت زیر ارائه نمود:

«در سال ۱۴۰۵ میباید شهری است تاریخی، ایمن با سکونت پایدار و قطب صنعت، گردشگری و سفال یزد»

۴. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

امنیت از فرد آغاز، در ادامه به خانواده، جامعه و در نهایت نظام بین‌الملل ختم می‌شود. در شهر ایمن، ایمنی در فضاهای شهری تأمین‌شده و فرد در محیط، احساس امنیت خاطر و فقدان وجود خطر را به خوبی حس می‌کند.

هر شهری با توجه به ظرفیت موجود خود، محورهای توسعه‌یافته خود را تعیین می‌کند. میباید با توجه به دارا بودن بیش از ۶۰۰ هکتار بافت تاریخی

متمرکز و پراکنده توان مناسب به‌عنوان شهر نمونه گردشگری را دارد. فضاهای شهری امن تأمین‌کننده امنیت مردم جامعه و گردشگران است. مردم در فضاهای شهری به‌خصوص در بافت تاریخی به علت دیدار از بناهای تاریخی ممکن است با انواع تهدیدها از قبیل فرسودگی، تداخل حرکت پیاده و سواره و ... روبرو گردند و از آنجایی که فضاهای بافت تاریخی بیشترین ارتباط را با مردم و محیط زندگی دارند نقش بسزایی در آرامش شهروندان و گردشگران دارند. مشکلات موجود در بافت تاریخی باعث می‌شود که گردشگر و مردم زمانی که درون بافت قرار می‌گیرند به علت این که نمی‌توانند امنیت و آسایش کامل داشته باشند، از حضور دوباره در آن محل خودداری کنند.

با توجه به موارد بررسی شده در تحقیق، می‌توان مطرح کرد که با در نظر گرفتن پتانسیل‌ها و امکانات

سرزندگی به‌عنوان مؤلفه ادراکی کالبدی و عمومی هستند که بدون در نظر گرفتن ملاحظات اجتماعی و ایجاد احساس امنیت در محلات شهری فاقد ارزش واقعی بوده و تنها از منظر فضایی و کالبدی قابل‌درک خواهند بود. بنابراین در برنامه‌ریزی ضرورت دارد با پیش‌بینی راهکارهایی نقش آن‌ها را در ایجاد احساس امنیت در محلات شهری تعریف نمود. گردشگری خود از مهم‌ترین عواملی است که در بافت‌های تاریخی می‌تواند نقش اساسی داشته باشد زیرا پتانسیل زیادی درون این بافت‌ها نهاده شده است که با تأکید بر گردشگری می‌توان از ابنیه تاریخی درون این بافت‌ها استفاده کرد. با توجه به بررسی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها و همچنین شناسایی مسائل و مشکلات موجود در بافت تاریخی راهبردهایی مشخص شده که با توجه به اولویت این راهبردها، سعی شده که در جدول ۱۲ راهکارهای پیشنهادی ارائه گردد.

موجود در محورهای بافت تاریخی شهر می‌شد و با برنامه‌ریزی‌های مناسب و آینده‌نگرانه، بافت تاریخی می‌تواند به یک فضای امن تبدیل شود و در جهت جذب گردشگر به‌صورت موفق‌تری عمل نماید.

همچنین دستیابی به راهبرد بهره‌گیری از پتانسیل‌های موجود در راستای تبدیل بافت تاریخی به فضای امن شهری، در بین راهبردهای با اولویت بالاتر (حاصل از مدل QSPM) مؤید این نکته است که بافت تاریخی می‌تواند دارای پتانسیل‌هایی قوی در جهت از بین بردن ناامنی این بافت می‌باشد. همچنین ایجاد امنیت در بافت و ایجاد مسیرهای گردشگری و رسیدگی به ابنیه باعث می‌شود که جذابیت بیشتری برای گردشگر ایجاد گردد.

درمجموع نتایج حاصل از پژوهش، نشان‌دهنده لزوم توجه به ملاحظات اجتماعی امنیت در بافت تاریخی می‌باشد. توجه به متغیرهایی چون زیبایی، جذابیت، عدم احساس آشفتگی، تنوع، ایمنی و

جدول ۱۱. راهکارهای پیشنهادی بر اساس راهبردهای اولویت‌بندی شده

راهکارها	راهبردها
ایجاد پارک‌های خانوادگی و تفریحات سالم در محلات (استفاده از باغات و مزارع جهت ایجاد پارک بانوان و ...) ایجاد روشنایی در بافت از طریق نورپردازی و روش‌های سنتی (مانند بکاربردن فانوس و...) ایجاد کلاس‌های آموزشی امنیت شهری در پارک‌ها و مدارس اجرای برنامه توسط جوانان در ترویج فرهنگ جامعه ایمن حصارکشی ساختمان‌های مخروبه و متروکه در بافت ایجاد کاربری‌های فعال شبانه‌روزی در مسیر گردشگری (محدوده نارین قلعه به مسجد جامع و کاروانسرای عباسی) در محدوده خیابان امام خمینی	بهره‌گیری از پتانسیل‌های موجود در راستای تبدیل بافت تاریخی به فضای امن شهری

ادامه جدول ۱۱

راهبردها	راهکارها
ساماندهی بافت تاریخی با کمک عناصر میراثی جهت سرزندگی	مرمت ابنیه در بافت تاریخی و استفاده به عنوان رستوران ایجاد بازارچه‌های صنایع دستی در زمین‌های بایر در نظر گرفتن بودجه ویژه نگهداری اماکن تاریخی اسفالت معابر و مناسب سازی مسیرهای پیاده استفاده از توان گروه‌های مردم‌نهاد جهت ایجاد سرزندگی تشکیل تیم نگهداری و بهبود و ساماندهی اماکن تاریخی با حضور نمایندگان ادارات متولی نظیر میراث
مناسب سازی فضا برای حضور و حرکت پیاده در شهر	ایجاد مسیرهای جذاب و ایمن برای پیاده روی در بلوار قاضی میرحسین ایجاد خیابان‌های پیاده مدار یعنی مناسب برای افراد پیاده و با تأکید بر اولویت حرکت پیاده (محدوده فرعی‌های بین میدان شهرداری و میدان هلال احمر) فراهم کردن مسیرهای آسان، سریع و ایمن برای دسترسی دوچرخه‌سواران و افراد پیاده همچنین راه اندازی ایستگاه تحویل دوچرخه در بافت . افزایش دسترسی با ایجاد تغییراتی در محورها و باز و بسته کردن فضاهای مختلف و افزایش میزان کمترین هم‌پیوندی. ارائه زیر ساخت کافی و مناسب جهت حمل و نقل مناسب و ایمن
بسترسازی برای فعالیت در شغل گردشگری	تبلیغ در مورد بافت بااهمیت و بناهای با ارزش در میبد اجرای برنامه‌ای مستمر برای نگهداری و حفظ اماکن تاریخی، گردشگری و سیاحتی برگزاری کارگاه‌های آموزشی ویژه شهروندان جهت بهبود برخورد با توریست‌ها احداث محور گردشگری در مسیر کاروانسرای عباسی و مسجد جامع و بازارچه و ایجاد امکانات رفاهی در مسیر راه‌اندازی جشنواره سفال و نمایشگاه‌های صنایع دستی در ورودی مراکز گردشگری افزایش زمان توقف مسافران و گردشگران از یک به سه روز در شهر و ایجاد جذابیت کافی برای دستیابی به این هدف تشکیل گروه‌های مردم‌نهاد جهت معرفی اماکن تاریخی و تفریحی به گردشگران تشکیل کمیته‌های سرمایه‌گذاری جهت جذب سرمایه‌گذاران به منظور احداث اماکن تفریحی مدرن و هتل‌های پنج ستاره

کتاب‌نامه

۱. اسفنجاری کناری، ع. (۱۳۸۱). طرح ساماندهی و توان بخشی و مرمت شهری محله بالای میبد. پایان نامه کارشناسی ارشد. چاپ شده. دانشکده هنر و معماری، اصفهان: دانشگاه هنر اصفهان.
۲. بحرینی، ح.، طبیبیان، م. (۱۳۷۷). مدل ارزیابی کیفیت محیط زیست شهری. مجله محیط‌شناسی، ۲۴ (۲۱). شماره بیست و یکم، ۴۱-۵۶.

۳. بهرامی، ف.، مستوفی الممالکی، ر.، و سرائی، م. (۱۳۹۶). تبیین نقش شاخصهای کالبدی در راستای ارتقای امنیت شهروندان با رویکرد (CPTED) (بافت فرسوده محله زینبیه اصفهان). *مجله جغرافیا و توسعه فضای شهری*، ۴ (۱). ۱-۲۱.
۴. پویا، س.ع. (۱۳۷۱). *سیمای باستانی شهر میبد*. میبد: انتشارات دانشگاه آزاد میبد.
۵. حکمت نیا، ح.، موسوی، م. (۱۳۹۰). *کاربرد مدل در جغرافیا با تأکید بر برنامه ریزی شهری و ناحیه ای*. یزد: انتشارات علم نوین.
۶. زنگی آبادی، ع.، مؤیدفر، س. (۱۳۹۱). رویکرد بازآفرینی شهری در بافتهای فرسوده (برزن شش بادگیری شهر یزد). *نشریه معماری و شهرسازی آرمانشهر*، ۵ (۹). ۲۸۵-۲۹۷.
۷. شیعه، ا. (۱۳۸۶). *آماده سازی شهر برای کودکان*. تهران: نشر شهر.
۸. عباس زادگان، م.، بیدرام، ر. (۱۳۹۱). نگاهی ساختاری به کنترل معابر در بافتهای فرسوده جهت حل مشکل نفوذپذیری و انزوای فضایی محلات (نمونه موردی: بافتهای فرسوده شهر مشهد). *مجله مدیریت شهری*، ۱۰ (۳۰). ۱۷۸-۱۶۳.
۹. عرصه، مهندسین مشاور. (۱۳۸۶). *طرح تفصیلی میبد*. سازمان مسکن و شهرسازی یزد.
۱۰. فنایی، ح. (۱۳۹۴). *بازآفرینی و بهسازی بافتهای فرسوده و تاریخی شهری با رویکرد گردشگری (مطالعه موردی: منطقه ۹ شهر اصفهان)*. پایان نامه کارشناسی ارشد. چاپ شده. دانشکده هنر و معماری. یزد: دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد.
۱۱. کاظمی، س.م.، موسی رفیعیان، م.، و قسمی شاه گلدی، ع. (۱۳۹۳). عوامل مؤثر بر بهبود امنیت محلات شهری (مورد مطالعه: محله جنت آباد شمالی شهر تهران). *فصلنامه فضای جغرافیایی*، ۱۴ (۴۵). ۱۲۹-۱۴۷.
۱۲. کلانتری خلیل آباد، ح.، اردلانی، ر.، سراجی، س.، و پوراحمد، ع. (۱۳۹۲). برنامه ریزی فضاهای امن شهری مبتنی بر تفکیک جنسیتی با رویکرد CPTED. (نمونه موردی: محله فرهنگیان، شهر بناب). *فصلنامه مطالعات شهر ایرانی اسلامی*، ۱ (۱۲). ۲۶-۱۵.
۱۳. کیانی، ا.، تاجیکی، ع.، و سلیمانی باب گنجویه، م. (۱۳۹۲). *چشم اندازسازی شهری در برنامه استراتژی توسعه شهری با استفاده از مدل اورگون در بندرعباس*. همایش ملی معماری، فرهنگ و مدیریت شهری.
۱۴. لطفی، ص.، بردی آنامرادنژاد، ر.، و ساسانی پور، م. (۱۳۹۳). بررسی احساس امنیت در فضاهای عمومی شهری (مورد مطالعه: کلانشهر شیراز). *مجله پژوهش و برنامه ریزی شهری*، ۵ (۱۹). ۳۹-۵۶.
۱۵. موسوی، س.م. (۱۳۹۲). بررسی میزان تعامل فضاهای پیاده شهری با شهروندان با نگاهی به محله فهادان یزد به عنوان نمونه مطلوب. *فصلنامه مطالعات ساختار و کارکرد شهری*، ۱ (۲). ۱۷۱-۱۵۷.
۱۶. مؤیدفر، س.، تقوایی، م.، و زنگی آبادی، ع. (۱۳۹۳). تبیین امنیت گردشگران با تأکید بر مدیریت بحران گردشگری (فضاهای گردشگری شهر یزد). *پژوهش نامه جغرافیایی انتظامی*، ۲ (۷). ۲۴-۱.

۱۷. مؤیدی، م.، علی‌نژاد، م.، و نوایی، ح. (۱۳۹۲). بررسی نقش مؤلفه‌های منظر شهری در ارتقای سطح احساس امنیت در فضاهاى عمومی شهری (نمونه مورد مطالعه: محله اوین تهران). فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، ۱ (۳۵)، ۱۵۹-۱۹۱.

18. Cozen, P. M., Saville, C., & Hillier, D. (2005). Crime prevention through environmental design (CPTED): A view and modern bibliography. *Property Management*, 23(5), 328-356.
19. Foster, S., Knuiman, M., Villanueva, K., Wood, L., Christian, H., & Giles-Corti, B. (2014). Does walk able neighborhood design influence the association between objective crime and walking? *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 1(3), 1-10.
20. Frey, H. (2004). *Designing the City towards a more sustainable urban form*. Translated Bahraïni, Hossein. Tehran: Publications processing enterprises and urban planning.
21. Giddnes, A. (1998). *The consequences of modernity* (M. Salasi, Trans.). Tehran: Publishing Center.
22. Jacobs, J. (1961). *The life and death of great American cities*. New York, NY: Random House.
23. Kelly, E., & Crabtree, D. (2009). *Securing the built environment: An analysis crime prevention through environmental design*, Muncie, Indiana: Ball State University.
24. Lynch, K. (1997). *In good shape theory* (H. Bahrini, Trans.). Tehran: Tehran University Press.
25. Mandel, R. (2008). *Changing the face of national security*. Tehran, Iran: Institute for Strategic Studies.
26. Masihi, sh., Moayedfar, S., & Esteghlal, a. (2017). Regeneration of Distressed Areas of the Central District of Ahvaz City via the Sustainable Development Approach. *IJAPAS*, 2(2), 7-26.
27. Paul, E., Rachel, A., Leanne, M., & Ben, C. (2013). *Crime prevention through environmental design in the United Arab Emirates: A suitable case for reorientation built environment*, 39(1), 92-113.
28. Reynaldo, D. M., Elffers, H. (2009). The future of Newman's defensible space theory linking defensible space and the routine activities of place. *European Journal of Criminology*, 6(125), 23-34.
29. Schneider, R. H., Kitchen, T. (2013). Putting crime prevention through environmental design into practice via planning systems: A comparison of experience in the US and the UK. *Built Environment, International Theme Issue*, 39(1), 9-30.
30. Tibbalds, F. (1992). *Making people friendly towns: Improving the public environments in towns and cities*. Harlow, Essex: Longman Press.